

ut ei prandium afferet, quod sacer textus innuere videtur, dum ait: *Apprehendit eum Angelus Dominus in vertice ejus, & portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babilone super lacum, in impetu spiritus*. Similiter SS. Patres hanc Angelorum celeritatem ita exaggerant, ut dicant eos esse ubique, & in momento totum orbem peragrare. *Omnis spiritus ales est* (inquit Tertull.) *hoc Angeli & Demones: igitur momento ubique sunt*. Et Greg. Nazianz. orat. 34. *loca omnia peragunt, omnibus impinguè adjunt, tum ob ministeriū promptitudinem, tum ob natura levitatem*. Item Chrysol. serm. 52. *Cum tenuis natura carnem nesciat, orbem totum temporis transit in momento*. Denim Dionysius de ecclesi hierarchia cap. ultimo: *Pennatus* (inquit) *sanctorum Angelorum pedes Theologia finxit: penna enim declarat sursum ducere valentem celeritatem*.

27. Si autem quereras, in quo consistat potentia loco motiva Angelii, per quam tam prompte & celeriter movetur: Respondebo illam non distinguere ab intellectu & voluntate illius, sed esse ipsum intellectum practicum Angelii, quatenus per actum imperij, formaliter immanenter, & virtualiter transirent, ad extra operatur. Unde Aristoteles 12. metaph. textu 40. dicit intelligentias movere celos, ut desiderantes & intelligentes. Et D. Thomas opus. 11. art. 3. sic ait: *Angeli mouent celos conceptione sui intellectus efficaci*. Ratio etiam id suader: cum enim in substantia simplici & pure intellectuali, non possint dari nisi potentiae pure spirituales, quae sunt tantum duas, intellectus scilicet & voluntas, quidquid agit vel ad intra vel ad extra, hoc totum mediantibus illis potentias, subindeque per actum imperij elicunt ab intellectu, ut moto & applicato à voluntate, operari debet. In hoc tamen differt imperium Angelii ab imperio Dei, quod primum est limitata & finita virtus, habetque determinatam sue activitatis sphæram: divinum verò est infinita virtus & efficacia, & se extendit non solum ad ea quae sunt, sed etiam ad ea quae non sunt, ut ait Apostolus ad Roman. 4.

28. Si rursus inquiras, quae sit mensura esse Angelii, & operationum ejus? Respondebo esse Angelii mensurari aeo; non potest enim mensurari tempore, quod est mensura serum corruptibilium, nec aeternitate, quae est mensura rei omnino immutabilis: Ergo debet mensurari aeo, quod est mensura rei, que licet sit invariabilis secundum esse, admittit tamen variationem secundum operations: Angelus verò, licet sit immutabilis secundum esse substantialie, compatitur tamen secum mutabilitatem, quantum ad locum, & quantum ad diversas cognitions & affectiones, quas potest exercere vel non exercere, quando voluerit.

29. Quantum verò ad operationes Angelorum, aliqua mensurantur aeternitate participata, alia aeo, alia tempore discreto, alia demum tempore continuo. Nam visio beatifica, quae Angeli beati gaudent, mensuratur aeternitate participata, ut in Tractatu de visione beatifica declaravimus. Cognitionis naturalis quae se cognoscunt, & amor quo naturaliter se amant, mensurantur aeo; quia licet hujusmodi operations in se sint indefectibiles & incorruptibilis, compatiuntur tamen aliquam mutabilitatem ex parte subjecti in quo sunt, & alias operationum illis adjunctarum. Cognitio verò & amor, quibus Angeli cognoscunt & amant alias res extra se, & operationes illorum ad extra, seu virtualiter transirent, mensurantur tempore discreto, si sint discretæ; vel continuo, si sint con-

tinuae. Dicitur autem tempus discretum, eo quod sicut ex multis unitatibus conflatur numerus, qui est quantitas discreta; ita ex multis actionibus Angelorum sibi succedentibus, vel potius ex durationibus illarum, consurgit mensura quadam operationum Angelii, quam vocamus tempus discretum: tempus quidem, quia est duratio habens prius & posterius, quod proprium est temporis; discretum verò, quia illæ actiones ex quibus consurgit, succedunt sibi, non continuè, sed discrete, sicut in numero unitates.

CAPUT VII.

Despeciebus quibus Angelii intelligunt.

1. Explicatis his quæ ad substantiam Angelii pertinent, consideratam, tam in ordine ad se, quam per respectum ad alia, exponenda sunt ea quæ spectant ad ejus cognitionem, quæ sunt precipue tria, nempe medium illius, seu species per quas intelligit, res seu objecta quæ ab illa attinguntur, & modus quo illa fit. De primo agemus in hoc capite, de secundo & tertio in sequentibus.

§. I.

Angelus alia à se intelligit per speciem accidentalem, scipsum per propriam substantiam, gerentem vices speciei impressæ, sed non expressæ.

2. Probatur prima pars: Species intelligibilis quæ aliquod objectum cognoscitur, debet illud perfectè representare, cum sit illius similitudo formalis, ut docent Philosophi in libris de anima: Sed substantia Angelii non potest alia à se perfectè representare: Ergo non potest gerere vices speciei intelligibilis in cognitione aliorum à se, subindeque ad illa cognoscenda Angelus indiget specie accidentalis & superaddita ejus substantiae. Major patet, Minor probatur. Una res non potest representare aliam perfectè, nisi vel ratione convenientia & similitudinis cum illa, vel ratione causalitatis: Sed Angelii substantia neutrō modo potest alia à se representare; non enim habet formalem convenientiam & similitudinem cum tot entibus à quibus tantoperè differt. nec est illorum causa, ut patet, cum multa ex illis solum per creationem fieri possint: Ergo substantia Angelii non potest alia à se perfectè representare; & in hoc differt ab essentia Dei, quæ cum res omnes creatas & creatiles, secundum proprias earum differentias causaliter & eminenter continet, perfectissimo modo illas representat: unde, ut ait S. Doctor hic qu. 55. art. 1. ad 3. *Deus per essentiam suam habet propriam cognitionem de rebus omnibus, non autem Angelus*.

3. Secunda pars afferens, Angelum cognoscere seipsum per suam substantiam tanquam speciem impressam, sic suadetur. Ut objectum munus formæ seu speciei intelligibilis præster, tres requiruntur & sufficiunt conditiones: prima est, quod seipso sit intelligibile in actu, & idcirco res materiales, quia non sunt in actu, sed in potentia tantum intelligibles, in quantum à materia depurari possunt, non possunt gerere vices speciei intelligibilis. Secunda, quod sit proportionatum in immaterialitate cum potentia cognoscitiva, ita ut ad minus sit æquæ immateriale ac ipsa; cum enim debeat ei uniri ut forma intelligibilis, debet ad minus eam

quare

quare in immaterialitate. Tertia, quod sit illi intimè præsens & unitum: Atqui essentia Angelii tres illas habet conditiones, cum enim sit expers omnis materia, est intelligibilis in actu, & ejusdem immaterialitatis cum intellectu angelico; & cum intellectus Angelii sit proprietas ab ejus substantia dimans, illa intimè ipsi conjuncta est; nam proprietas & essentia maxime unitæ sunt, & magis quam intellectus & species ab extinsco adveniens: Ergo substantia Angelii præstat munus speciei intelligibilis seu impressæ, in cognitione sui.

9. Respondeo non esse de ratione speciei intelligibilis, quod inhæret intellectui, sed hoc ei convenire per accidens, quando scilicet habet esse偶然的; unde non est necesse quod unitur intellectui per inhærentiam, vel informationem, sed potest ei uniti per aliam unionem altiore, quæ est aliqualis identificatio, & potest non incongruè informatio intelligibilis appellari. Similiter non est de ratione speciei intelligibilis, quod subordinetur intellectui, sed hoc ei solum competit, quando talis species est accidentis. Nec refert, quod illa sit principium quo intellectionis, nam principium quo subordinatur quidem principio quod, quando dependet & sustentatur ab illo; si verò ab eo non sustentetur, sed potius ipsum sustentet, non subordinatur illi, sed potius illud sibi subordinat: unde cum essentia Angelii intellectus ejus sustentet, nullatenus ei in ratione speciei subordinatur. Ex quo patet responsio ad illud quod additur de concursu activo speciei intelligibilis, dicendum enim est, quod licet speciei ut hic conveniat influere active in cognitionem, modus tamen influendi non est idem, quando est substantia, ac quando est accidens; quia quando est accidens, subordinatur potentie, ac proinde immediate influit in actu, sicut potentia; quando verò est substantia, influit solum mediata & radicaliter. Unde ex eo quod substantia Angelii gerat vices speciei intelligibilis in sua cognitione, non sequitur substantiam creatam esse immediate operativam; sed mediata tantum & radicaliter.

10. Objicies tertio contra tertiam partem assertioonis: Substantia Angelii non solum est intelligibilis in actu, sed etiam est actu intellecta ab intellectu angelico; ille enim semper est in actu secundo respectu cognitionis sui, ut infra dicemus: Ergo habet sufficientem actualitatem, ut gerat vices non solum speciei impressæ, sed etiam expressæ, in cognitione sui.

11. Respondeo, concedo Antecedente, negando consequentiam: licet enim substantia Angelii sit semper actu intellecta ab Angelo, hoc tamen convenit ei per accidens, & non essentialiter, alijs est suum intelligere, & actuus purus in ordine intellectuali, ut supra ostendimus: ut autem haberet rationem verbi seu speciei expressæ, deberet esse essentialiter intellecta, quia de essentia verbi est actu intelligi, seu actualem intellectionem terminare.

12. Ex dictis colligitur primò, unum Angelum non posse cognoscere alios per suam substantiam, tanquam per speciem intelligib. Ien: species enim est perfecta & formalis similitudo objecti: Atqui substantia unius Angelii non assimilatur perfectè substantiæ alterius, imò est diverse natura & species ab illa, ut cap. 3. ostensum est: Ergo non est necesse potest species representativa illius.

13. Colligitur secundo, unum Angelum non posse cognoscere alium, per substantiam ipsius Angelii cogniti, gerentem vices speciei intelligibilis,

tum propter rationem jam assigntam; tum etiam, quia cum sit de ratione speciei intelligibilis ut unatur potentia intellectiva & substantia Angeli cogniti non possit uniti intellectui Angeli cognoscens, per inherentiam, vel per informationem, deberet ei uniri per illapsum, quod impossibile est, ut infra ostendemus, cum de illuminatione Angelorum. Hanc rationem tradit D. Thomas 2. contra Gent. cap. 98. ubi sic discurrit: *Inelligibile est invenire intellectum quantum ad id quo intelligitur: nulla autem substantia illabitur menti, nisi solus Deus, qui est in omnibus per essentiam, presentiam, & potentiam: impossibile igitur videtur quod substantia separata, per essentiam suam intelligatur ab alia, & non per similitudinem ejus in ipsa.*

14. Colligitur tertio, Angelum per suam substantiam tanquam per speciem, Deum cognoscere ut auctorem naturae: Si enim substantia Angeli haber rationem speciei & principij quo respectu cognitionis sui, debet etiam esse species & forma intelligibilis, respectu cognitionis eorum quorum est imago & similitudo; eadem enim specie quam videtur imago, videtur etiam res representata per eam: Atqui substantia Angeli est imago & similitudo Dei, juxta illud Ezechiel. 28. *Tu signaculum similitudinis:* Ergo hoc ipso quod haber rationem speciei respectu cognitionis sui, debet etiam esse species, vel gerere vices speciei, respectu cognitionis naturalis Dei. Et aliunde quia essentia Angeli est effectus Dei perfectissimus, in quo resplendet virtus sua causae, & per effectus cognoscitur causa, substantia Angeli concurrit ad cognitionem Dei, non solum per modum speciei & principij incogniti, sed etiam per modum effectus & principij cogniti. Unde eodem modo, proportione servata, debemus essentia Angeli respectu cognitionis Dei philosophati, quo de essentia divina respectu cognitionis creaturarum: sicut enim essentia divina est medium quo & in quo Deus & Beati cognoscunt creaturas; ita & substantia Angeli habet rationem medij quo & in quo in ordine ad cognitionem Dei auctoris naturae.

§. II.

Species quibus Angeli intelligent, sunt à Deo infusa, non a rebus accepta.

15. Probatur primò contra Scotum, Gregorium, & paucos alios, ex scriptura Ezechiel. 28. ubi sub figura principis Tyri dicitur Lucifer, *Signaculum similitudinis Dei plenus sapientia, & perfectus decoro: perfectus in viis suis, à die conditionis sua.* Sed non potuit Lucifer habere plenitudinem sapientiae, & esse perfectus à die conditionis sua, nisi tunc haberet rerum omnium species, quæ sunt perfectiones intellectus angelici, sine quibus non potest esse in eo plenitudo sapientiae: Ergo ex scriptura Angelus ab initio sua conditionis habuit rerum species sibi inditas, non vero illas successu temporis à rebus accepit.

16. Favent etiam SS. Patres, præsertim Dionysius & Augustinus: Ille enim cap. 7. de Divin. nomin. dicit quod *Angeli non congregant divinam cognitionem à rebus sensibilibus aut sensibilis.* Iste vero lib. 2. super Genesim ad litt. asserit res prius esse facta in mentibus Angelorum, quam in propriis naturis: non possunt autem dici facta in mente Angelorum, nisi in esse intentionalis, quod habent in speciebus. Nec valet responsio Gregorii, dicentis Augustinum non loqui de cognitione naturali creaturarum, sed de supernaturali, quæ res

istius universi cognoscuntur ab Angelo in Verbo, per visionem beatificam. Augustinus enim ibi loquitur de ea cognitione quam habuerunt Angeli ex quo facti sunt, seu in primo instanti sua creationis, & quæ fuit communis omnibus Angelis ante lapsum malorum: Sed Angeli non habuerunt cognitionem supernaturalem creaturarum in Verbo, à primo instanti sua creationis, cum non fuit in sua creatione beati, ut infra ostendemus; nec illa fuit communis Angelis bonis & malis, i.e. constat: Ergo Augustinus ibi non loquitur de cognitione supernaturali creaturarum in Verbo, per visionem beatificam. Ne obstat quod illam appeller cognitionem in Verbo, ut enim docet D. Thomas infra quæst. 62. art. 1. ad 3. etiam cognitione naturali cognoscit Angelus res in Verbo, licet imperfecte.

17. Potest insuper probari assertio dupli ratione D. Thomæ hic quæst. 55. art. 2. Prima sic potest breviter & clare proponi: Idem ordo constituentis est servata tamen proportione) inter substantias spirituales, qui servatur inter corporeas: Atqui in corporibus coelestia habent totam suam perfectionem ab initio, per formam inanimabilem, secus verò sublunaria, quæ successivè diversas formas recipiant, & de una in aliam transmutantur: Ergo similiter substantiae intellectuales, ut animæ rationales, successivè recipiunt diversas formas seu species intelligibles; superiores vero, scilicet Angeli, à primo instanti sua creationis, speciebus & formis intelligibiliis instruti sunt. Unde in libro de causis propositione decima sic dicitur: *omnis intelligentia plena est formis.*

18. Confirmatur: Intellectus angelicus, cum sit medius inter divinum & humanum, medio modo inter utrumque se habere debet, quantum ad species intelligibles; unde non debet esse tam perfectus, sicut divinus, qui ad intelligendum nulla alia specie indiget, quam propria substantia; nec tam imperfectus, sicut humanus, qui est de se in pura potentia, & vocatur tabula rasa, capax omnium specierum; sed habere debet rerum omnium species, distinctas quidem, sed congenitas, seu inditas & infusas à Deo, à primo instanti sua creationis.

19. Secunda ratio D. Thomæ probat specialiter Angelum non posse desumere species à rebus corporis & sensibiliis: substantia enim purè immaterialis, & quæ omnino à corpore absoluta est, ita ut nunquam ipsi uniatur nec possit uniri tanquam forma, non habet species à rebus corporalibus: Atqui Angelus ita se habet: Ergo non desumit species à rebus corporalibus & sensibiliis, sed eas habet à Deo per infusionem. Major probatur, tum quia modus operationis proprie alicujus rei, proportionaliter respondet modo substantiae & naturæ illius: Ergo operatio substantiae omnino à corpore separata, & ab illo independentis, non potest à rebus corporalibus, & speciebus ab illis acceptis dependere. Tum etiam, quia ratio cur anima nostra uniatur corpori tanquam forma est ut species à rebus corporis accipiat, quibus mediis possit intelligere: Ergo substantia quæ omnino à corpore absoluta est, & quæ illi non potest uniri tanquam forma, non recipit species à rebus corporis & sensibiliis.

20. Nec valet si dicas cum Scoto, hanc rationem probare quidem, Angelum non accipere species à rebus corporalibus, ministerio sensuum, sicut eas accipit anima nostra; non demonstrare tamen, quod eas non accipiat à rebus sensibiliis & corporalibus,

poralibus, ut ab objectis. Non valet inquam hæc responsio: nam res inferioris ordinis nequeunt perficere per modum objecti rem ordinis superioris; quia quod sic perficitur, pendet ab eo à quo perficitur, cum istud se habeat ut causa formalis respectu illius: Ergo cum Angelus sit superioris ordinis ad res corporales & sensibiles, nequit ab illis etiam ut ab objectis perfici. Unde S. Thomas 2. contra Gent. cap. 96. *Perficiatio naturæ superioris non dependet à natura inferiori: perficiatio autem substantia separata, cum sit intellectualis, est in intellegendo: earum igitur intelligere non dependet à rebus sensibiliis sic quod ab eis cognitionem accipiunt.* Quod si dicas animam rationalem esse immaterialem & consequenter superioris ordinis ad corporalia & sensibilia, & nihilominus ab illis suam perfectionem intellectuali accipere: Respondeatur quod quamvis anima rationalis sit substantia liter ordinis superioris, utpote intellectualis, tamen quatenus est forma corporis, pertinet quodammodo ad ordinem sensibilium; immo & ipsa sensibilia, dum animam perficiunt, intrant quodammodo ordinem ipsius, quia non eam perficiunt, nisi prout subsumt lumini intellectus agentis, & prout eluent in phantasmat, quod est supremum infimi ordinis sensibiliis, attingens infimum supremi naturæ intellectualis, nempè animam rationalem.

21. Ex his intelliges, Angelum non posse, etiam supernaturaliter, intelligere per species à rebus corporeis & inmaterialibus acceptas; quia si aliquid corporeum & materiale non possit de lege ordinaria actuare & perficere id quod est purè spirituale, id etiam non poterit de via extraordinaria, & de potentia absoluta. Ratio est, quia id quod actuatur & perficit aliud, se habet per modum causæ formalis respectu illius, cum actuare & perficere sit proprium formæ, sicut actuari & perfici est proprium materiae: Sed causa formalis, cum alter non causet, quam per sui communicationem, nihil potest praetare supernaturaliter, quam id quod facit naturaliter, ut communiter docent nostri Thomistæ, afferentes in causis formalibus non esse distinctionem potentiarum ordinariæ & extraordinariæ: Ergo si aliquid corporeum & materiale, non possit de lege ordinaria actuare & perficere id quod est purè spirituale, id non poterit etiam de via extraordinaria, & de potentia absoluta: v.g. quia albedo non potest de potentia Dei ordinaria perficere Angelum, id etiam non potest de potentia absoluta.

22. Hanc rationem si penetrasset Author Theologiae mentis & cordis, eam non despiceret, nec *admodum frigidam* appellasset, nec dixisset doctrinam illam de causa formalis non esse ad rem; quia Angelus (inquit) non acquireret species illas, ut causa formalis, sed efficiens, producendo illas virtute divina: quæ ratio sane frigidissima est; et si enim Angelus ad eam acquisitionem effectivè concurreret, illæ tamen perficerent & actuarent intellectum ejus, subindeque se haberent ad modum cause formalis respectu illius, sicutque aliquid corporeum & materiale, in genere cause formalis, perficeret aliquid purè spirituale, quod de absoluta Dei potentia fieri nequit.

23. Dices, quamvis species desumpta à rebus corporeis sit materialis, potest tamen Deus ipsam depurare ab omnibus conditionibus materialibus, & sic depurata immittere in intellectum Angeli: Ergo de potentia Dei absoluta, potest Angelus intelligere per species à rebus corporeis acceptas.

24. Sed nego consequentiam, intellectus enim Angeli in tali casu speciem illam non reciperet immediate ab ipso objecto, sed à Deo; unde perinde se habebet in receptione illius, ac si nullo modo esset desumpta à tali objecto, sed à solo Deo producta. Vel secundò responderi potest, talen speciem, etiam sic depurata à conditionibus materialibus, adhuc dicere habitudinem sive dependentiam ab objecto corporo à quo esset desumpta, utpote sibi essentialem, sicutque remanere adhuc corpoream; subindeque nec in illo casu posse Angelum illam divinitus recipere, alioquin id quod est corporeum & materiale, actuaret & perficeret id quod est purè spirituale.

25. Objicies primò, si species Angelorum essent infusa à Deo, & non à rebus accepte, essent supernaturales, quod enim à Deo infunditur, & ab illo solo fieri potest, est supernaturale.

Respondeo negando sequelam Majoris, cum enim species non infundantur Angelis à Deo ut auctore supernaturali, sed à Deo ut operante juxta naturalem capacitatem Angeli; sicut anima rationalis creaturæ & infunditur ab illo, quando materia est disposita, non sunt, nec dici debent supernaturales.

26. Objicies secundò, abstrahere species à rebus sensibiliis est aliqua perfectio conveniens animæ rationali: Ergo non debet denegari intellectui angelico, qui perfectior est humano.

Respondeo, concessò Antecedenti, negando consequentiam: sicut enim licet intelligere per discursum sit aliqua perfectio intellectus humani, tamen quia est solum perfectio secundum quid, habens admixtam imperfectionem, intellectui angelico non convenient, ut infra dicemus; ita pariter, quia habere vim educendi species ex rebus sensibiliis, non dicit perfectionem simpliciter, sed tantum secundum quid, cum supponat in perfectionem potentialitatis & inferioritatis in gradu intellectuali, non debet repertiri in Angelis.

27. Dices, natura intellectiva quæ potest seipsum reducere in actum ex propriis principiis, perfectior est eà quæ id non potest: Atqui natura humana, ratione intellectus agentis, potest seipsum reducere in actum intelligendi, acquirendo species: Ergo si natura angelica id non possit, homo erit perfectior naturæ, quam Angelus. Respondeo Majorem non esse universaliter veram, nam ut docet D. Thomas 1.2. qu. 5. art. 5. ad 2. natura illa quæ bonum nobilium consequitur, etiam si id fiat cum exteriori auxilio, perfectior est, & nobilior illa quæ bonum imperfectius consequitur ex seipso; homo enim est nobilior brutorum, et si non possit acquirere propriam perfectionem & beatitudinem, nisi cum auxilio externo Dei.

28. Quæres primò, an Angelus possit recipere species à rebus spiritualibus, putè ab aliis Angelis? Respondeo negativè, ut enim unus Angelus produceret species intelligibiliis in intellectu alterius, deberet illabi menti illius: sed hoc repugnat, ut ostendemus infra, cum agemus de illuminatione Angelorum: Ergo & illud, Major probatur, cum hujusmodi species, utpote spirituales, non possint diffundi per medium, deberet Angelus immediate immediatione suppositi illas producere intra intellectum alterius, subindeque intra illum constitui præsens, in ratione cause hujusmodi specierum: Sed hoc est illabi intra terminos ipsius: Ergo ut unus Angelus produceret species intelligibiliis in intellectu alterius, deberet illabi menti illius.

29. Quæres secundò, utrum species intelligibili-